

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 64.109.001
при Харківській державній академії дизайну і мистецтв

ВІДГУК

офіційного опонента на дослідницьку роботу
**Ван Мінь «Донаторський чин у розписах храмового комплексу печер Дуньхуану:
типологія, композиція, іконографія, стилістика»,**
*подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація*

Тема дисертаційного дослідження Ван Мінь спрямована на те, щоб ліквідувати лакуну у вивченні донаторського чину у розписах храмового комплексу печер Дуньхуану, адже аналізові вказаного циклу донаторських портретів ще не було присвячено окремого ґрунтовного дослідження, що було б висвітлене у науковій фаховій літературі.

Робота розкриває широкий пласт питань в китайській мистецькій практиці часів Середньовіччя. Представлене на розгляд наукове дослідження Ван Мінь відповідає тому актуальному векторові сучасних гуманітарних досліджень, який спрямований на збереження історичної, культурної та мистецької спадщини, що є важливим питанням національної самоідентифікації народів та країн світу.

Буддистський храмовий комплекс печер Дуньхуану є одним з найбільших історичних пам'яток країни та входить до переліку об'єктів, що захищаються Всесвітньою організацією ЮНЕСКО. Оскільки печери Дуньхуану є не лише китайською, але й загальнолюдською культурною спадщиною, то результати цього дослідження мають цінність для мистецтвознавчої науки.

Тож, на *актуальність обраної теми*, насамперед, вказує не тільки розповсюдженість донаторського циклу розписів у багатьох релігійних конфесіях, зокрема у буддистській традиції, але й те, що портрет жертводавців як один із світських сюжетів є відображенням соціально-політичних та історико-культурних процесів і змін, які відбувалися в часи Середньовіччя.

Окрім цього, проблематика, порушена автором наукової роботи, засвідчує, що дослідження циклу донаторських портретів у системі стінопису Дуньхуану продиктована великою кількістю зображень – понад 9000, – що створювались майстрами упродовж тисячоліття, з IV до XIV сторіччя. Поява та постійний розвиток донаторського портрета в

тисячолітній часовий проміжок вказує на незмінну затребуваність даного сюжету, а фактичний аналіз зображень дає можливість дослідити зміни у передачі означеного циклу розписів.

Тому дослідження донаторського чину у системі фрескового живопису Дуньхуану розкриває не лише зростаючу роль світських осіб у китайському суспільстві часів Середньовіччя, але й демонструє еволюцію художніх традицій китайського стінопису.

Структура дисертації виглядає цілком логічною та послідовною.

Перший розділ містить аналіз бібліографічної бази, що дозволило виявити невирішені питання сучасного мистецтвознавства. Особливої уваги заслуговує структурування літературних джерел на тематичні групи, що розкриває питання, пов'язані як із культурою та мистецтвом середньовічного Китаю, так і дослідження особливостей устрою, декорування та збереження артефактів Дуньхуану як найбільшого храмового комплексу в Китаї.

Другий розділ присвячено дослідженню історико-культурного контексту донаторського портрета у системі стінопису Дуньхуану. Автором здійснено порівняльний аналіз та виявлено спільні риси у репрезентації донаторського портрета в буддистській та візантійській середньовічній іконографіях, проаналізовано місце портрета в сюжетній структурі фресок. Найбільш цінним є виявлення культурно-соціальної типології та композиційних схем і прийомів репрезентації донаторських портретів.

У третьому, найгрунтовнішому розділі, автор ретельно досліджує іконографічні та формально-стилістичні ознаки портретних зображень, простежує еволюцію донаторського портрета, визначає національно-культурні, етнічні та гендерні відмінності у зображеннях жертводавців, окремо розглядає іконографію, живописні принципи і стилістику портретів, особливості застосування лінеарності та інших формальних прийомів трактування образів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації характеризується охопленням значного обсягу дослідженого матеріалу, опрацюванням загальнотеоретичних наукових праць з мистецтвознавства, фундаментальних робіт, присвячених питанням історії китаїзації буддизму. До аналітичного розгляду автором залучені роботи, присвячені культурі та мистецтву середньовічного Китаю, дослідження середньовічних китайських костюмів, наукові праці, які розкривають питання декорування внутрішнього простору сакральних споруд Китаю означеного історичного періоду, роботи про відкриття, дослідження та консервацію печер Дуньхуану, дослідження, присвячені аналізу сюжетів розписів печер Дуньхуану.

Наукові положення і висновки представленого дослідження є визначеними, логічно-структурованими, достатньо переконливими та теоретично обґрунтованими.

Достовірність представлених результатів роботи та їхня новизна визначається використанням загальнонаукового принципу історизму і комплексного підходу, що об'єднав низку методів загальнонаукового пізнання, а саме: емпіричні та теоретичні методи. Автор доречно і професійно застосовує спеціальні методи мистецтвознавчого аналізу, зокрема

іконографічний, образно-стилістичний та метод формального аналізу. Комплексне застосування означених методів дало змогу авторові дослідити та визначити типологічні й художні характеристики донаторського портрета в розписах печер Дуньхуану, розкрити місце та роль донаторського чину в сюжетній лінії стінопису, а також окреслити соціальні типажі жертводавців та охарактеризувати композиційні прийоми їхнього розташування в системі розпису, простежити розвиток індивідуалізації зображень жертводавців як історичних постатей, окреслити національно-етнічні риси та культурні ознаки в означених портретах, визначити іконографію цього чину в системі розпису, дослідити формально-стилістичні засади донаторського портрета.

У такий спосіб були вирішені поставлені завдання роботи та досягнута її мета, а саме: аналіз донаторського циклу розписів у системі фрескового живопису печер Дуньхуану.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях та їхня апробація підтверджується оприлюдненням результатів у 15 наукових публікаціях, та їхньою широкою географією. Так, 5 з основних фахових статей вийшли у 4 країнах світу (в Україні, Молдові, Китаї та Австрії), були надруковані українською, англійською, китайською та російською мовами.

Окремо маємо вказати на кількість, якість та структурованість зібраного ілюстративного матеріалу. Особливої уваги заслуговує Табл. 3.6. «Розвиток донаторського портрета у гротах Дуньхуану», в якій відображено підсумок наукового дослідження із зазначенням історичного розвитку династій середньовічного Китаю та окреслено характерні риси зображення донаторського портрета: культурні ознаки, соціальний типаж, національно-етнічні риси, композицію та стилістику. Також автором надано перелік печер, які було зроблено в кожен історичну добу (від династії Лян до династії Юань) та подано відповідні ілюстрації.

Попри високі оцінки, на які заслуговує представлена на захист робота, маємо висловити наступні зауваження та побажання:

1. Задля конкретизації більшої вагомості наукових результатів дослідження варто зазначити, що пункт вступу «Теоретичне значення результатів дослідження» (стор. 7) має занадто малий обсяг. Можливо, його необхідно було розширити та доповнити.

2. В аспекті визначення композиційних прийомів розташування донаторських портретів у системі фрескового стінопису Дуньхуану, окреслений автором прийом «розміщення невеликих фігур донаторів у верхньому регістрі розпису над дверним порталом» (стор. 98) не отримав вагомого підтвердження в ілюстративному матеріалі, представленим в додатках.

3. Для виразнішого виявлення особливостей саме китайської манери зображення донаторського портрета часів Середньовіччя було б доцільніше порівнювати фрески Дуньхуану не з візантійською традицією, а з японською, персидською чи індійською художніми практиками означеного історичного періоду.

Однак, зауваження до роботи є такими, що не змінюють загального позитивного враження, не принижують наукового і практичного рівня отриманих результатів та мають рекомендаційний характер.

Висновок про відповідність дисертації існуючим вимогам МОН України.

Дисертація є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, виконаною автором на достатньо високому науковому рівні.

Проведені дослідження можна кваліфікувати як актуальні, достовірні, науково обґрунтовані розробки, що забезпечують вирішення поставлених автором мети та завдань і вносять певний вклад у розвиток мистецтвознавчої галузі.

За своїм рівнем, теоретичною та практичною цінністю, науковою новизною, змістом та оформленням дисертаційна робота Ван Мінь «Донаторський чин у розписах храмового комплексу печер Дуньхуану: типологія, композиція, іконографія, стилістика» відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. з внесеними Змінами (Постанова Кабінету Міністрів України № 979 від 21 жовтня 2020 р.) та спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, а її автор – Ван Мінь – заслуговує на присудження вченого ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент –
кандидат мистецтвознавства, доцент,
декан факультету теорії та історії мистецтва
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури

Вікторія МАЗУР

